

СТРАЖИЛОВО

ВЛАСНИК И УРЕДНИК

ЈОВАН ГРЧИЋ

У НОВОМ САДУ, 7. НОВЕБРА 1893.

ПЕСНИШТВО

ЗАПИСИ

Кад гледаш по свету и проучиш редом,
Замислиш се, сањаш, не знаш шта ћеш рећи;
Нека чудна воља влада овим светом,
Ал' не видиш никог у потпуној срећи.

Ти се зовеш човек, поносиш се тиме,
Ал' стеци и делом то велико име.

Често се облаци по небу повију
И то јарко сунце тамнином обвију;
Ал' сунчеву светлост они не угасе,
Виш' облака сунце стоји и сија се.

Тако твоја душа нека се подигне
Где ни један облак не може да стигне.

Беспослен, досадан и мени и теби
А највише он је досадан сам себи.

Јунак зато слави с' и диже до неба
Што покаже храброст онде где-но треба;
А у зломе послу ко јунаштва има,
Тај срамоти себе и мрзак је свима.

Не верујеш Бога! — још безбожник ниси;
Кад си нечовечан тад безбожник ти си.

Љ. П. Н.

ПИСМО УРЕДНИКУ „СТРАЖИЛОВА“

ГОСП. ГРЧИЋУ

Ето вам „записа“! — то су ситне ствари;
Али ваљда има ко и за њих мари.
Без икакве муке и као од шале
Завију се они у стихове мале.
Свако јутро ја их по неке добијем
Докле чај припремим и док га попијем.
Сваког јутра то су моје доколице,
Ја их нижем редом, као поскочице.
Много их напишем, па их после бирам,
Те листове наше са њима даривам.
„Стражилово“ не ће ништа изгубити,
Што ће их у своје врсте пропустити,
А дугачке песме — ах, њих нема више,

Узалуд их тражим, све се изгубише!
Чепкорим са пером, ка' почетник прави,
Па ни једна не ће да се мени јави!
Ја призивам музе, ал' те младе кује
Ни једна већ не ће да за старца чује!
Па и оно кљусе — што му Пегаз име —
Збацило ме с леђа, па сад не види ме!
Све негдашње моје мисли малаксаше
А перо се миче све лакше и лакше.
Већ не растем више, сваки дан сам мањи,
А конач живота све тањи и тањи.
Работо сам негда што сам-игда мого,
А сад не тражите ви од мене много.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Све ме оставило, ал ко ће да с' тужи!
 Не треба ми ништа, кад ме здравље служи.
 И ако су прошле године пролећа,
 Дочекаћу с песмом свршетак столећа.
 Деветнаестог века веће смо сви сити,
 Двадесети век ће свима бољи бити:
 У њему ће нова започети ера,
 Не ће бити рата, престаће колера.
 Благе, добре жене узеше команде,
 Старци и старице сви ће да с' подмладе.

Свет ће бити поштен, незлобив и убав,
 Међ свим народима завладаће љубав.
 Електрична светлост замениће сунце,
 Цео људски род ће бит' срећан потпунице.
 Али дотле треба стрпљења имати,
 Пре времена ништа не треба искати.
 А сад поздравите познанике моје,
 Нек смо живи, здрави, све што желим то је.
 Кажите им да сам жељан Новог Сада
 И да ћу у госте доћи изненада.

Љ. П. Н.

С В И Р А Ч И Ц И

Продужи тихо песму од растанка!
 Слабачки звуци, што се с харфе лију
 Нису уздаси пробуђених струна
 Већ горке сузе из твојих очију.
 Да нису јџци скамењене туге,
 Зар би ми срце сетом се прелило,
 Зар би се дигле моје успомене
 И време тужно — али тако мило!

Свет врви, кипи у вихору лудом,
 Пролећу лица да се опет врате,
 Са јагмом лете замршене чете
 Далеком прагу среће непознате,
 Свак јури тамо, где помишља да ће
 Покоја наћи уморена душа —
 Ти само стојиш на раскршћу овде
 Нит' те ко гледа, нит' те когод слуша.

Беч, 6 Нов. 1893.

Тек једно срце, ком је случај дао
 Да сродну причу с твоје харфе чује,
 Уставља крила жељи неуморној
 И сличним болом теби одјекује.
 И ја к'о и ти домовину мапих
 И цветна места сродничких гробова,
 Прогнани скупа различним судбама
 Из мирног раја преминулих сиова.

О, треси струне! — док светина јури
 Метама својим путе да продужи,
 Моје ће срце твојој песми тужној,
 Твом болу своју тугу да придружи.
 Двоструком снагом одјекује звуци
 Кроз маглу, што нас од пропасти дели
 Појући вечно о данима прошлим —
 Јер за нас нема више друге цели!...

Ленскиј

ЕЛЕКТРА

Т Р А Г Е Д И Ј А О Д С О Ф О К Л А

С Г Р Ч К О Г А П Р Е В Е О А . П И С А Р Е В И Ћ

(Наставак)

Т Р Е Ћ И Е П И С О Д И Ј О Н

*Оресто, Пилад и пређашњи**Оресто*

Каж'те нам, жене, јесмо ли добро
 Пут погодили? Идемо л' право?

Хор

А шта тражиш и шта ту хоћеш?

Оресто

Егистов ту већ давно стан тражим

Хор

Добро си пошо, добро си упућен.

Оресто

Која би од вас јавила тамо,
 Да смо ми скупа дошли по жељи?

Хор (показује на Електру)

Ова ће, ако најближа треба.

Оресто

Иди, девојко, унутра јави
 Да неки Фочани Егиста траже.

Електра

Ах! Не носе ли од куда ови
 Жалосног гласа извесне знаке?

Оресто

О твоје гласу ја не знам ништа;
Него ме шаље старац Строфије,
Да о Оресту нешто вам јавим.

Електра

Ах! Шта је, странче? Већ ме је страх.

Оресто

Носећи његове слабе остатке
У малој урни, дошли смо амо,
Као што видиш.

Електра

Ах, мени јадној! Оно ј' истина,
Пред очима ми жалосна урна!

Оресто

Кад за Орестом плачеш несрећним,
Знај, ова посуда крије му кости.

Електра

Ах! Странче, тако ти богова, ако
Он лежи у тој посуди, дај ми
У моје руке посуду ту,
Да себе и цело колена наше
Ожалим данас над тим пепелом!

Оресто (к својим пратиоцима)

Ма ко да ј' ова, дајте јој амо,
Јер, видим, не иште из зле намере,
То му је била ил' пријатељица
Или рођака блиска по крви.

Електра (обухвати рукама урну)

Ох, спомениче најмилијега!
Ох, сенко душе Ореста драгог!
Не дочеках те са оном надом,
С којом те послах у страну земљу.
Мртвог те сада моје руке грле,
А из двора те млађаног послах.
Ах, камо среће да сам умрла
Пре, него што сам те у страну земљу
Послала и истргла те
Из руку ових наших крвника,
Те да си умро још овог дана
И с оцем легао у хладни гроб!
А сада, јаох! Ван двора нашег
У туђој земљи, бежећ' од смрти,
Опет смрт грозну нађе без сестре!
Несам те, јадна, својим рукама
Ни окупала нит' опремила
Нити по реду из жарког огња
Извукла твоје патничке кости;
Већ туђе руке оправеше те
И мени, патниче, долазиш 'вако,
К'о шака праха у малој урни.
Ах мене несрећне! Зар је то хвала
За негу, што сам с пријатном муком

Толико пута теби пружила?!
Па, гле, од тога користи немам!
Мати те неје већма волела
Никад од мене нит' ко у двору,
Ја сам над тобом лебдела увек,
К'о твоја сестра; за мнош си чезно.
Ал' сад је свега тога нестало,
Један једини дан уништи све,
К'о вихар све си собом повуко;
Отац је умро и ти си умро,
А с тобом и ја умрети морам;
Злотвори ликују, од весеља је
Мати немати скоро ван себе,
Од ње тајно си по често мени
Јављао да ћеш скоро већ доћи,
Да се осветиш тим крвницима.
Али мој и твој несрећни демон
Све то уништи и сад ми посла
У место лика прах и сен ташту.
Ах! Јаох! Јаох!
Ах! Ах! Жалосна слико!
Ох, тешко мени! Ох, тешко мени!
Јадном си стазом, брате, прошао!
Грдну си рану мом срцу задо!
Брате рођени, прими и мене
У ову своју кућицу малу,
Да сенка уз сенку останем с тобом,
Док вечност траје на оном свету!
И у животу док си још био,
Једну сам судбу с тобом делила;
Па и кад умрем, моја је жеља,
Да у једноме будемо гробу.
Смрт само, видим, не зна за јаде.

Хор

Помисли, ћерко, да ти је отац
Моро умрети. К'о смртан човек;
Па и Оресто смртан је био;
Те за то немој јадати горко!
Та сви смо дужни то препатити.

Оресто

Ах! Шта на то да кажем? Какове речи
Да употребим сам скоро не знам;
Не могу више језик да свладам.

Електра

Шта тебе тишти? Од куд те речи?

Оресто

То ли је била дична ти слика?

Електра

Јест, била дична, ал' сада јадна.

Оресто

Ох, то је грозна несрећа за те!

Електра

Ах, за што, странче, ти мене жалиш?

Оресто

Ох, страдалнице, ни крива ни дужна!

Електра

Због мене јадаш ил' због ког другог?

Оресто

Због тебе младе ови су јади.

Електра

За што ме, странче, с уздахом гледаш?

*Оресто*Сад ми се тек бол на срце свали,
Ништ' до сад за таке јаде не знађах.*Електра*

У којој речи то мојој видиш?

Оресто

Из силних јада, што тебе тиште.

Електра

Тек мален део јада ми видиш.

Оресто

Може л' с' видети од тог што горе?!

Електра

Да с убицама живети морам.

Оресто

Чијим убицама? Од куда то зло?

Електра

Очевим. Њихној робујем сили.

Оресто

Па ко те кињи највише овде?

*Електра**Маги* се зове, ал' је немати.*Оресто*

Како? Кињи л' те ил' те срамоти?

Електра

И кињи и мучи сваким мукама.

Оресто

И немаш никога, да ти помогне

И да отклони такове беде?

Електра

Никог. Једино, ког сам чекала,

Ево си донео прах и пепео.

Оресто

Жалим те, јадна, гледајући те.

Електра

Једини ти си, што ме пожали.

Оресто

Јер мене јединог још исти бол тишти.

Електра

Неси л' ти од куд у сродству с нама?

Оресто (показује на хор)

Да имам вере у ове овде,

Све бих ти казо, шта је у ствари.

Електра

Верне су ове, слободно кажи.

Оресто (хватајући за урну)

Остави урну, да чујеш све сад.

Електра

Немој, за бога, то ми узети!

Оресто

Послушај мене, не ћеш погрешит',

Електра

Не одузми ми, ја те преклићем,

Оно што ми је сада најдраже!

Оресто (држећи урну)

Не дам ти!

Електра

Ах, моје несреће грдне!

Да ни гроба ти, Оресте, немам!

Оресто

Лепше говори. То неје право.

Електра

Како да неје за братом својим?!

Оресто

Да тако збориш, не приличи ти.

Електра

Зар покојника нисам достојна?

Оресто

Јеси достојна, ал' то твој брат неје.

Електра

Ако је ово пепе Орестов —

Оресто

Неје у ствари, већ тек у речи.

Електра

Па где је његов патнички гроб?

Оресто

Нема га. Живу не треба гроба.

Електра

Шта рече, странче?!

Оресто

Не рекох лажи.

Електра

Је л' жив Оресто?!

Оресто

Ако ј' у мени душа и живот.

Електра (у највећем усхићењу)

Ти ли си можда?!

Оресто

К'о што ме видиш,

Ево ти очев прстен и види,

Да ти истину праву говорим.

Електра (као ван себе)

Ох, најсрећнији данашњи дане!

Оресто

Јест најсрећнији, и ја то кажем.

Електра

Ах, гласе мили, дошо си опет!

Оресто

Од другог више не слушај ништа!

Електра

Неси ли сад у мојим рукама?

Оресто

Сада и увек остаћу ту.

Електра (хору)

Ох, миле кћери овога града!

Вид'те Ореста! Лукавством умре,

Лукавством ево опет оживе.

Хор

Видимо, сестро! Од среће те нам

Весела суза рони с' низ лице.

ХОРСКА ПЕСМА**С т р о ф а***Електра*

О, роде мили.

О, роде мени најдражег колена!

Дошо си једном,

Нашо си, ту си, видиш, за чим си

Чезнуо тол'ко.

Оресто

Ево ме, ту сам, само не гласно!

Електра

А за што? Шта је?

Оресто

Ваља ћутати, да ко из двора

Не чује, па да мене не позна.

Електра

Артемиде ми,

Чисте девице!

Не ћу се више бојати жене,

Тог чудовишта у нашем двору!

Оресто

Ал' и у женама јави се Ареј,

Ваљда си то већ и искусила.

Електра

Ах, јаох! јаох! Сада си дирно

У голу рану неизлечиву,

Заборавити је не могу никад.

Оресто

Знам ја то; али доћи ће време,

Кад ће требати тог се сетити.

А н т и с т р о ф а*Електра*

О, свако доба,

Свако ми доба згодно је дошло,

Да могу с правом то спомињати,

Једва сам добила слободну реч.

Оресто

И ја то велим. За то то чувај!

Електра

А шта да чиним?

Оресто

О чему неје прилика сада,

О томе немој дуго зборити.

Електра

Та ко би могао од срца

Угушит' радост ту,

Кад си ти дошо здрав и весео,

Без слутње и наде видим те сад.

Оресто

Сад ме послаше богови амо.

Електра

Још већу радост него ли пређе

Осећам тиме, што велиш да те

Богови амо у наше дворе

Послаше. И ја то држим да је

Божанска воља све учинила.

Оресто

Не браним ни ја да се веселим,

Ал' свладаће те радост бојим се.

(Свршиће се)

СЦЕНЕ ИЗ ЦИГАНСКОГ ЖИВОТА**НАПИСАО ЛАНРИ МИРЖЕ****ПРЕВОДИ МИЛИВОЈ МАКСИМОВИЋ****I. Како се устројила циганска дружина**

Ево пружамо читаоцу прилику, да види како је случај, који скептичари називају пословођом преблагос Господа, зближио лица, чијем је братском удружењу касније пало у део, да утемељи друштво, састављено од оног дела циганије, са којом жели да упозна публику аутор ове књиге.

Једнога јутра, беше осми април — трже се иза сна Александар Шонар, који је култивисао две слободне вештине, скикарство и музику, а пробудило га кукурекање петла из суседства, који му је служио место сата.

— До ђавола! викну Шонар, мој пернати сат се нешто пожурио, није могуће да је већ данас.

Док је то говорио, искочи из неке врсте намештаја, који беше сам изумео и склопио, и који је, служећи ноћу као кревет — није нам мило, али морамо признати, да је улогу кревета врло рђаво играо — играо улогу целог осталог намештаја, којег беше појела пропла љута зима: беше то дакле, као што се види, у неку руку намештај за све потребе.

Да се заштити од јутарњег студеног ветра, огрне Шонар брзо неку сукњу од ружичастог сатена, начичканом са звездастим шарамма. Ова сукња му је служила као шлафрок. Тај парадни шлафрок је заборавила код уметника једне ноћи, после игранке са маскама, нека „лепа будала“, која се дала навести на танак лед лажним обећањима Шонара, који је у маски Маркиза од Мондора примамљиво звецкао у цепу сребрним талирима — новцем, који је постојао само у њезиној фантазији, а иначе беше искован обичним пробојцем из какве металне плоче а позајмљен из реквизита ког позоришта.

Кад је обукао своју собну одећу, отвори уметник прозоре и капке. Сунчани зраци као светле стреле улегоше у собу, и натераше га да са свим отвори дремљиве очи; у исти мах избијаше на суседном торњу пет сати.

— Аурора лицем и персоном! промрмља Шонар, — чудновато! — Али ипак има нека погрешка, додаде погледавши на календар, који је висео о зиду. Резултати науке тврде да се у овом добу године сунце рађа тек у пола шест; а сад је тек пет, и оно се већ родило. Кажњива ревност! Са свим је јасно да се то небеско тело налази на криву путу, и ја ћу се морати у звездарници потужити. Иначе то би ме морало мало и узнемирити, настави; да после јуче долази данас, то је непобитна истина, а пошто је јуче био седми, то мора, данас — ако т. ј. Сатурн не иде као рак — бити осми април. И сад, ако је веровати овоме, што је написано овде на хартији, рече Шонар, читајући још једном на зиду приковану судску одлуку, којом му се отказује стан — то треба да се данас тачно у дванаест сати из овог стана иселим и да положим у руке мога кућегазде, господина Бернара, седамдесет и пет франака за три неплаћена термина, због којих ми на тако безобразан начин пише и досађује. Ја сам се, као обично, надао, да ће се случај подухватити да уреди ту ствар, али како се чини, није до сад имао каде. У осталом, ја имам још шест сати времена. Ако их добро употребим, може се лако догодити... А сад хајд... напред, можда ће се штогод наћи.

Баш се спремао да навуче на се огртач, који је некад био чупав, а сад урешен симптомима

савршене ћелавости, кад на једаред — као да га је уштинила тарантула — скочи и поче играти неку игру, коју је сам компоновао, и која му је већ често на јавним игранкама допринела част, да дође у најближи додир са полицијом.

— Гле, гле! викну за чудо како јутарњи ваздух даје човеку идеја! Мени се чини као да сам ушао у траг мојој арији. Дед' да видимо...

И Шонар онако полунаг седе са свој пијано и, разбудивши успавани инструменат буром тонова и акорада, започне, још непрестано у разговору са самим собом, пипати за мелодичком фразом, коју тражаше већ од толиког времена.

— *Do, sol, mi, do, la, si, do, ré*, бум, бум. *Fa, ré, mi, ré*. Јао, јао! ово *ré* је фалично као Јуда Искарјотски! викну Шонар, ударајући љутито ноту са сумњивим звуком. Дед' да пробамо у молу... Треба лепо изразити тугу младе особе, која рашчупава бео цветак и баца листиће у плаво језеро. Идеја до душе није нова, али је у моди, и ја бих волио да видим којег издавача, који би смео издати романцу, у којој не би било плавог језерца, дакле не можемо ни ми пливати уз воду... *Do, sol, mi, do, la, si, do, ré*; ово није баш рђаво, ово већ мирише мало на белу раду, а особито људима, који се добро разумеју у ботаници. *La, si, do, ré*, ах ти *ré*, лупежу један, до ђавола се носи! А сад, да се лепо прикаже плаво језерце, требало би ми нешто онако влажно, азурно, месечином обасјано — јер, наравно да је и бледи месец ту — аха, ево га, само не треба заборавити на лабуда. *Fa, mi, la, sol*, настави Шонар, треперећи кристалним нотама највише октаве. — Сад треба само још растанак младе девојке, која се одлучила да скочи у плаво језерце, да се састане на оном свету са својим драгим, који лежи снегом покривен. Овај свршетак није баш са свим разумљив, али је интересантан, промрмља Шонар. Сад би ми требало нешто нежно, меланхолично; аха, ево, ево... ево читаво туце тактова, који плачу као Магдалине... „срце-цепалујући“! Брр! брр! стресе се Шонар у својој сукњи са звездицама, — бар кад би могли и дрва цепати!... У мом алкову има један ступац, који ми страшно смета, кад имам код себе друштва — на ручку; могао бих мало заложити њим... *la, la...*, *ré, mi*, јер ја некако осећам да моје „вдохновеније“ све више узима на се облик кијавице. Па, тим горе! А сад на посао, треба још да удаavimo нашу младу лепојку.

И док су прсти беснели преко клавијатуре бедног инструмента, пратио је Шонар са зажареним оком и напереним ухом своју мелодију, која је као што се чињаше као Силфида лебдела кроз звучну

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BS

маглу, којом чисто испуњаваше собу титраће раз-
играних струна.

— А сад да видимо, настави Шонар, како се
музика слаже са речима мога песника.

И он запева својим прилично непријатним гла-
сом овај одломак једне од оних песама, какве се
обично певају у комичној опери или као текст ка-
кве игре:

„Огртач доле баца
Плавојка мила лица;
Упире сузне очи
Пут сјајних звездица
И у вале *плав*
Сребрног језерца . . .

— Како, како! — викну Шонар, пун праведна
гнева — плави вали сребрног језерца, где, то
нисам ни опазио; то је мало и сувише романтично.
Тај мој песник је неки тупоглавац, који свога века
није видео ни сребра ни језера. У осталом цела му
је балада смућкај на проли; његов метар непреста-
но смета мојој мелодији; у будуће ћу ја сам саста-
вљати речи за моју музику и то ћу да учиним одмах.
А како сам данас и онако расположен за појезију,
начинићу одмах нацрт куплета, па ћу им прилаго-
дити моју мелодију.

И Шонар, забављавши своје прете у косу, заузео
замисљен положај човека, који жели да ступи у
ближи одношај са музама.

После неколико часака овога светог суложништва
произвео је на свет једно од оних недоношчади,
које писци либрета, који оваке ствари врло лако
фабрикују, да тим створе подлогу надахнућу компо-
ниста, називају с правом *монструмима*.

Само што је монструм Шонарев ипак имао нека
смисла, он је изражавао са свим јасно узнемиреност
у његовој души, која је расла због немиле успомене
на датум: осми април.

Ево његов куплет:

„Три пут осам дваес' четир,
Пишем четир а два памтим;
Свакоме бих скин'о шешир,
Ко позајми да исплатим
Осам стотин' мога дуга!
Има л' таког лудог друга?
Нек се јави и нек да,
Док још има времена!

Р е ф р е н

Кад казаљка на високом сату
Четвртину на дванаест покаже четврту,
Да исплатим дужну рату (тер)
Домаћину ове куће, господин-Бернару.

— До ђавола, рече Шонар, прочитавши свој спев,
четврту и *Бернару*, ови сликови нису баш милијона-

ри, али ја немам времена да их обогатавам. А сад
да пробамо хоће ли бити срећан брак међу нотама
и слоговима.

И својим ужасним носним гласом, који је спа-
дао у његове особине, започео поново изваћати своју
романсу. И задовољен несумњивим успехом свога
рада честиташе Шонар самом себи гримасом пуном
ликовања, која би слична високо-дугом акценту уз-
јахала на његов нос свагда, кад код би био задово-
љан самим собом. Али то блаженство и радост не
беху дуга века.

На оближњем торњу избијаше једанаест сати.
Сваки ударац је јасно допирао у собу и изумиру-
ћи чисто као да сваки подругљиво питаше: јеси ли
спреман?

Уметник скочи на столицу.

— Време јури као јелен, рече . . . не остаје
ми више него још три четврти сата, да нађем се-
дамдесет и пет франака и нов стан. Но ја тешко
да ћу икад свога века бити у стању за тако крат-
ко време извршити овако штогод, то спада више
на поље мађије. Дакле добро, још пет минута вре-
мена ћу да употребим на тражење, — и он спусти
главу међу колена и удуби се у дубљине разми-
шљања.

Пет минута прођоше и Шонар исправи главу,
не нашавши ништа, што би изгледало налик на се-
дамдесет и пет франака.

— Ако сам рад да одавде одем, онда ми са-
свим ништа друго не остаје, него да одавде на
најприроднији начин утечем; време је лепо, па
можда се, случајно, мој добар пријатељ шета и сун-
ча. Он ми мора, хтео не хтео, указати своје госто-
примство, док не будем нашао средство, да се са
господином Бернаром намирим.

За тим натрпа, колико год могаше стати, ства-
ри у своје као подруми дубоке џепове, завеже у
мараму нешто рубља и изиде из своје собе, из-
говоривши пре тога опроштајну беседу свом до-
садашњем стану.

Кад је прелазео преко дворишта, испале на је-
даред преда њ кућни вратар, који као да га је
вребао.

— Охо, господин-Шонаре! довикну му, ставши
пред њега, — ви сте канда заборавили да је
данас осми април.

Три пут осам дваес' четир;
Пишем четир а два памтим,

певуцао је Шонар, ја на ништа друго ни не ми-
слим!

— Мало сте се закаснили са вашом сеобом, ре-
че вратар; већ је пола дванаест, а нови кирајџија,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

који је узео вашу собу, тек што није дошао. Треба да се мало пожурите!

— Да богме, рече Шонар, за то ме пустите да се пожурим и нађем кола за сеобу.

— Лепо, лепо, али пре него што се иселите, нека формалност да се испуни. Мени је наређено, да не допустим да и једну сламку изнесете, док не платите три дужна термина. Ви сте свакако предвидели тај случај.

— Наравно, одговори Шонар, пошавши напред.

— Е онда ако је по вољи изволите ући у моју ложу, па ћу вам дати признанице.

— Доћи ћу већ по њих, кад се вратим.

— Али за што не одмах? рече вратар наваљујући на њ.

— Морам прво к мењачу... немам ситних новаца.

— Ах, ах! рече вратар са узнемиреношћу, ви тек идете по ситан новац? Е, онда ми допустите, да вам учиним услугу и узем од вас тај пакет, који држите под руком, и који ће вам само бити на сметњи.

— Господине вратаре, рече Шонар достојанствено, да ви можда не сумњате штагод? Мислите

ли ви можда да сам ја понео мој намештај у овој марами?

— Оппростите, господине, рече вратар мало блаже, али ми је тако заповеђено. Господин Бернар ми је изрично наложио, да не допустим да и једну сламку изнесете, пре но што сте му платили.

— Ну, па погледајте амо, рече Шонар, отворивши свој пакет, овде није унутри слама, него кошуље, које сам понео да дадем праљи, која живи одмах до мењача, неколико корачаји одавде.

— То је већ друга ствар, рече вратар, разгледавши садржину пакета. Ну, смем ли молити, господин-Шонаре, како гласи ваша нова адреса?

— Сад ћу становати у Rue de Rivoli, рече уметник хладно и измакнувши напоље, пође журно даље.

— Rue de Rivoli... мрмљаше вратар чачкајући нос. — Чудновато, да су га примили у Rue de Rivoli у стан и не распитавши се овде за њ, чудновато! Ну, што се тиче намештаја, он га одавде изнети не ће, док не плати. Само да нови кираџија не дође у исти мах, кад се господин Шонар буде селио! То би била галама на мојим степеницама! А гле! прекиде се на једаред погледавши кроз прозорче, ево мога новог кираџије.

(Наставиће се)

КЊИЖЕВНОСТ

МОЈЕ СИМПАТИЈЕ

ТЕОФИЛ ГОТИЈЕ

(Наставак)

Кад бисмо вољни били да овога даровитог писца узастопце пратимо кроза све фазе његова књижевног и приватног живота, то би нам се, обзиром на смишљену краткоћу овијех цртица, хтјела збијеност и језгровитост Тацитова. Његови скупљени списи обухватају каквих двадесет и пет свезака, а кад би се сабрали и у књиге збили сви чланци, што их је у толико година, као књижевни и умјетнички критичар, написао, испало би тога још много и много више. Пјесников зет, књижевник Бержерà, споменуо је у занимљивој књизи, што је своме тасту посветио,*) добар дио тијех радова, ал' их није ни из далека све побиљежио.

*) E. Bergerat, *Théophile Gautier, souvenirs, entretiens, correspondance, etc.* Paris, Charpentier, 1879.

Ну, његова је књига опет у велике привлачна, обзиром на податке о пјесникову животу и о његовим назорима, што се у истој налазе. Ја ћу овдје да споменем само колико је нужно, а да се читалац од прилике домисли, што је и ко је био чувени писац романа »Le Capitaine Fracasse«.

Родио се у Тарбу, тамо негдје на шпанолској граници, под високим Пиренејима, 30-тог августа 1811, а умро у Паризу 22-ог октобра 1872. У Париз бијаше дошао још као момчуљак, да доврши науку у васпиталишту »Charlemagne«. У школи бјеше увијек пошљедњи, и скоро међу својцијем друговима изађе на глас као страпивица и до зла бога несмотрен дјечко. »Бјеше, вели један његов бијограф, прави несмотренак, који је злобно мрзио Омира и Цице-

рона, те који би био поскакао од весеља, да му могаше бити, па да све класике на свијету запали«. Ни грчки ни латински језик не могаше никако да му ослачају. Док би његови учитељи тумачили Омира и Тацита, он би се забављао цртајући писаљком по клупи Ахилев штит и Помпејеву сабљу.

Теофил Готијè бијаше у потпуном смислу ријечи оно што Енглези и Американци називљу »a self-made man« (човјек који се сам подигао). У зрелијим годинама вељаше често, е се у својој младости бијаше много више напатио да заборави оно, чему га бијаху научили, него ли да се изнова изобрази. Његову књижевну првјенчад треба сматрати као вјецбе и експерименте, с којима се за будућност спремао. Ма да је живо у романтичком покрету учествовао, он је опет својиме друговима из Хигова табора у многим обзиру предњачио. У деветнаестој години издаде први зборник својих пјесама, малу, чедну књижицу, која на пазару посве слабо прође, но која носаше врло значајан натпис: »Ah! si je pouvais un jour!« (Ех, кад бих један дан могао!), и та се пјесникова жеља доцније обилато испунила. Његове пјесме не могаху, нити су испрва популарне биле; али се отмјеним судијама не омаче његов оригинални пјеснички дар, и многи тадашњи на гласу књижевници, као Балзак, старији Димà, Жанен и други, назваше га одмах »рођеним пјесником«.

Сент-Бев увиђе најпрви што се у момчету крије. Врли критичар бијаше у пуном јеку своје списатељске славе, кад му млади пјесник један дан дође, те га замоли, да би му њеку пјесму оцијенио, коју бијаше истом саставио. Попусливост спрам младијех почетника није била особина, којом се велики критичар одликовао, те он пристаде више из учтивости. но из увјерења, да младог појету до краја саслуша. Ну овај не бијаше још ни трећу китицу своје пјесме прочитао, кад га домаћин наједаред прекиде:

— Гле! — рече — откуд вама та фразеологија? Та ваљда нијесте те стихове по Ламартину саставили? Ви сте морали прочитати наше старије пјеснике: Марота, Сен-Женèја, Ронзара...

— Јест, господине — њему ће пјесник — па сам прочитао и Депорта, Диперона и Малерба.

— Читаву плејаду дакле? Наставите, мо-

лим вас! додаће Сент-Бев, постајући све то озбиљнији.

Готијè пође даље и прочита пјесму до краја. Кад је доврши, хтједо да се опрости и уклони, али му газда не даде опепелити:

— Намјерио сам се — рећи ће заносно — једва већ једном на човјека, који своје стихове у граниту реже, а не у иловачи! Молим вас, господине, будите ми данас гост; сјутра ћу да вас прикажем Виктору Хигу.

Готијерова књижевна првјенчад не ударише, како се то често догађа, на противност у очинском дому, него га отац, шта више, подстаче сàм на устрајање. Не потраја много, а оно га пријатељи уведоше у књижевни салон госпође Жирарденове, која у тај мах бијаше постигла вршак своје физичне љепоте и списатељске славе, те јој млади пјесник постаде скоро приватнијем тајником. Ну, поред 'све своје даровитости, не могаше гђа Жирарденова, као ни наш српски пјесник Сундечић, да се измири никако са утврђеним правилима правописног кодекса, но с њима у отвореном непријатељству живљаше. Уз то јој рукопис посве слаб бјеше, те би се увијек другијема утицала, да јој књижевне радове преписују. Једном ће се Готијè, преписујућ јој неку пјесму, усудити, да јој поправи једну изреку. Њој то не би поћуди, те га упита одмах за узрок. Он се стаде учтиво правдати, наводећи своме поступању најтврђе разлоге. Бадава! Она се укочи прамà њему, ка' увријеђена краљица, па ће му опором:

— Госпођа Жирарденова, господине, може да пише како јој је драго. Макар како писала, сав ће се Париз њена правописа држати.

А Готијè с мјеста:

— Е, жао ми је то чути, госпођо; јер и ако вам се романтичари с правом диве, кад би ваша ортографија сјутра превладала, ја бих се одмах уписао у класичаре.

Овој малој кавцици нестале скоро трага, те је Готијè и кашње, кад јој не бијаше више тајником, врло усрдно приман на сијела гђе Жирарденове, гдје се тад окупљаше цвјет францускијех књижевника и умјетника. Ну, његово име постаде широј публици познато тек пошто му угледа свијета чувени роман „Госпођица Мопенова“ (Mademoiselle de Maupin). То је дјело Теофил израђивао у очинском дому на »пијаци краљевској« (Place Royale), али му се посао посве слабо помицао, јер би момче

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вођело »да безбрижно по булварима тумара, но да се у собу затвара и хартију мрчи«. С тога би га бабо често под кључ затварао, па му кроз кључаницу довикивао: »Не ћеш га отолен изаћи, док не напишеш барем десетак страница Мопеновице«. Но и то је гдјегод слабо помагало: несташко би притворио окна, па сав дуги дан као пребјен лешкарио.

„Госпођица Мопенова“, а особито предговор њен, подиже велику буру у париском друштву. Обични стубови јавног морала (читај: омасторјеле бекрије, попови-политичари и покајане грјешнице) обиједише младог писца, е је прегео да квари омладину. Разумије се већ, да су ти исти викачи потајно књигу читали, као што је у мало дана прочита сав Париз. У тој настраној књизи прича Готијџе доживљаје једне женске главе, чија је ванредна љепота заносила не само људе, него чак и саме женскиње. Пјесник је ту саставио у прози савршену апотеозу љепоте пластичне. Све мисли, све жеље и сањарије, што их у његовој младеначкој фантазији буђаху вајарска и сликарска ремек-дјела, сакупљена у париским музејима, све се то у тој књизи сјати и изли у један цигли, заносни вапај: вапај за љепотом физичном.

„Госпођица Мопенова“ изађе на јавље г. 1836. То дјело, као што рекосмо, подиже страшну буру. Један критичар предложи са свим озбиљно, да се писац пријави суду. Кад би Готијџе путем пролазио, апотекари и послатичари упирали би у њ прстом, а неки би му чак и пријетили стиснутијем песницама. Ну, треба признати, да је и његова несташна проза ондашњу буржоазију, вичну да чита Шатобријанове витешке и сентименталне приповијести, морала ужасно коснути; а надасве онај мајсторски предговор, који ће се у сласт читати и кад се роман, којему је као увод постављен, буде давно заборавио. У том је предговору Готијџе беспримјерним сјајем и духовитошћу истакао своје умјетничко вјеровање, којему је до смрти вјеран остао. Те кад је много година кашње Наполеонова влада завргла судбени поступак против Флоберова ремек-романа „Madame Bovary“, Готијџе не могаше да се да разлогу, гледајући како је свијет у толико година слабо напредовао, те како се г. 1855 оне исте прерасуде повлаче, које се и г. 1836. Сироме »Тео«! У своме оптимизму не хођаше да се покори очевидности факата, не хођаше да призна, е у царству недотупавности људске,

као год у држави Карла V, никад сунце не залази!

За »Мопеновицом« дођоше разне приповијетке и романи, те онај красни сјјев »La Comédie de la Mort«, с којим је пјесник завршио младеначки перијод свога књижевнога рада. Затим отпоче за њ неблагодарни посао новинарски, онај немили труд, што га човјек по наруџби, а за љуту невољу врши, те под тељигом којег је преко тридесет година стењао. Ал' опет, мало га је ко јуначније издржао, мало је ко знао, да у том напорном, а кашто и одвећ шаблонском послу своје урођење умјетничке особине боље поштеди.

Балзак не могаше да се начуди лакоћи, којом је Готијџе своје ствари састављао. У свако доба дана или ноћи, ма на ком се мјесту налазио, бијаше увијек готов да свој »чланак« напише. Кажи му само натпис, па се не бој. Мисли би му из пера текле онако природно, као што низа њ цури мастило. На његовим рукописима ријетко си када могао опазити коју превучену, јали поправљену ријеч. — Колико је год у Француској књижевника — велаше Балзак — двојица само умију пером да владају: Готијџе и ја. — Своју љубав ка спољашњој савршености књижевнијех дјела тјерао је Готијџе до крајности. Причају, е би читаве дане проводио у читању рјечника, и тиме се можда тумачи његово ријетко познавање најситнијих особина француског језика и стила.

Његово памћење бијаше управ — за причање. Кад би једну књигу прочитао, једну варош обишао, једну слику разгледао, задржао би о њој у памети до најмање ситнице. Свој „Пут у Русију“ написао је четири године, пошто га бијаше предузео, и то на самој основи личнијех усмена. А тачност и живописност његовијех путописа остадоше већ на гласу. Оно чудо *литерарне* вјештине, онај свој дивни роман о *Капетану Бубалу* (овако бих, за невољу, превео француски натпис *Capitaine F r a c a s s e*), који је с краја на крај састављен језиком XVI-ог вијека, написао је Готијџе у једном закутку *Charpentier*-ове књижарнице, радећи на махове, како је кад часопису *Revue Nationale* требало материјала. То је дјело био наумио саставити још у првој младости, у веселе дане француског романтизма, али му прилике не дадоше да своју намјеру изврши, те је тај роман скоро тридесет година у својој души носио, мозгајући непрестано

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

о њему кроза све своје раније радове, своја скитања по Јевропи и разне педаће списатељског живота. Па кад га најзад, под старост, узе обрађивати, чињаше му се, као да је сав свој вијек о њему мислио.

Књига испаде прави урнек своје врсте. Обу-

(Наставиће се)

хвата преко 600 страница, а нема у њој једне ријечи, која се није у XVI вијеку употребљавала. Међутим, док је своје дјело израђивао, књићарски шегрти клопоташу око њега, опремајући своје дућанске послове, баш као да их се његов посао и не тицаше.

Марко Цар

К Њ И Ж Е В Н Е О Ц Е Н Е

Hrvatska slovnica za srednje i nalike im škole Napisao R. Strohal, privr. ravnatelj kr. male realne gimnazije Bjelovarske. U Bjelovaru. Tisak i naklada J. Fleischmanna 1893.

(Наставак)

Закон гласовни, што га Миклошић зове асимилацијом (v. Lautlehre) или Lautfärbung (Etym. Wört. V), назвао је г. Строхал пријегласом, и казује поједине случајеве на стр. 7—8, дакле када се све *o* мијења на *e* иза непчаних и пискавог *ц*. Како смо већ у опће казали, сувишно је, особито овдје, што се ређају облици са тијем преливањем; требало је само напоменути одступања или још боље: и ово изнијети код облика. Тако је, мислим, погрјешно, што се на том мјесту спомиње и облик *цугем* пр. *цугом*, ма да је то тако и у Миклошића (Lautlehre 404), јер ће неук помислити, да је овдје *e* напрама *o* због онога *г*, као што г. писац изријеком вели: *d*) иза зубника *г*. То бива: итд. — Српско *цугем* стоји напрама ст. слов. *пѣтемъ* а ово према *пѣтъмъ*, дакле именице *ь*-врсте, гдје оно *e* замјењује *ь*; *цугом* је каснији облик према *o*-основама, камо су у нас прешле све мушке *ь*-основе, и по томе је свакојако погрјешно говорити о примјени од *o* на *e* иза *г*. Исто се тиче и бројних адјектива *цегеро-струк* пр. *цегеро-струк* итд., *цегеро-врстан* пр. *цегеро-врстан* итд. и именица *цегерица* пр. *цегорица* итд. Све је то требало овдје изостати, јер не спада амо, а могло се напоменути код бројева с тијем додатком, да су облици са *o* данас обичнији и да их тако треба писати. (Упор. Вук у грам. пред Рјечи. 1818, XLVIII у прим.) Друго: велико је питање, да ли је н. пр. *цегеро-струк* (поред *цегворо-струк*) настало према *цегеро-струк*, *цегворо-струк* итд. као што се казује у примједби, стр. 8. Треба разликовати основе: 1. *цегвр-*, према којој је *цегврѣтъ*, 2. *цегвр-*, према којој је *цегврѣ* и др. или са метатезом од *-вр-* у *-врѣ-* као *цегврѣгоубѣ* и др., 3. *цегвор-* као у *цегворогоубѣ* и мн. др. Мени се чини, да је

прије могло настати *цегерица* и ост. према *цегврица* него противно.

На стр. 10. требало је одредити да се пише *сѣ* — *соли*, али *бол* и ген. *бола* а не као именица жен. рода, па да може бити и *бѣ*.

Погрјешно је, што се на стр. 11 казује, да се глас *o* губи у облицима *звати* и *гнати* према *зовем*, *гонити*; српско *звати*, *гнати* стоји према ст. слов. *зѣвати*, *гѣнати* а не према *зове-*, *гони-*.

Кад се у § 10 казује, да је вокал *у* побекад у нас на мјесто *л*, које је било међу двјема сугласницима: *стучи* пр. *стлѣиѣ*, *вук* пр. *влѣкѣ* итд. онда је и код вокала *o* требало споменути поред осталог и примјере *ожица* пр. *лѣжица* (*ожица*—*лѣжица*—*лѣжица*—*лѣжица* са метатезом) и *ожујак* пр. *лѣжѣиѣкѣ* (од *лѣжујак*, у свези са *лѣжѣ*—*лаж*, дакле *лажац*, *варалица*). Тако исто у средини ријечи: *прионути* од *при-лѣ-нати* поред *прилѣнати*, упореди *при-лѣ-н-ти*: ово друго особито ради правописа, да се не пише *пријонути*, *пријанати*, јер се зијев не укида између вокала и *o*, које је од *л*.

Погрјешно је, што се на стр. 11 тумаче глаголи 3 врсте *бјегати*, *клетати* итд. од *бѣгѣ-*, *клетѣ-* итд. па онда од *гј* — *ж*, од *кј* — *ч*, а *e* да се мијења иза непчаног на *a*; такве промјене у опће ни гдје нема па не може бити ни овдје; ст. слов. језик нас учи, да треба *ѣ* сматрати као један глас, пред којим се (као недифтонгом по подријетлу) грлени мијењају на непчане, а иза овихѣ *ѣ* на *a*: *бѣгѣти*, *бѣжѣ-ти*, *бѣжѣти*, као што је у наставку *-ѣлѣ*: *сѣри-жѣлѣ* према *погѣлѣлѣ*, у наст. *-ѣнѣ*: *сѣлѣнѣ* према *кѣлѣнѣ*, у имперф. *можѣше* од *могѣше*, у компар. *оубожаѣ* од *оубоѣ* према *добрѣи*. Промјена је та дакле много старија но што бисмо смјели говорити о *ѣ*—нашем *је*. Према томе је погрјешно и оно на стр. 14 под 6 с. — Нетачно је и оно на стр. 12 што се учи, кад пред оваким *ж* дође још *з*, а пред *ч* јоште глас *с*, да се изједначују ти гласови па н. пр. у *ишичати*, *звизжати* да се *иш* и *жж* „замјењују блажим гласовима *шт* и *жд*“, и тако: *ишита-*

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

глас *звиздати*. Стара је већ и позната ствар, да се *иштитати* од *иштитати* тумачи преко *иштитати* (ч=тш) па се друго *ш* губи, а *звиздати* од *звизжжати* пр. *звизжджати* (ж=дж) па се друго *ж* губи. То је физиолошки процес, с којим се мора рачунати, и по томе не може бити говора о „замјењавању блажим гласовима“, јер то не значи ништа.

У § 12, гдје се говори о подјели конзонаната „по органу“, требало је барем *м* и *н* издвојити и ставити засебно као носне, па ма се у осталом и задржала старија подјела.

Глагол *кошњети* као непрелазан мислим да не може имати partic. praet. pass. као што стоји на стр. 15. — Да је чистим југозападним говором: *дјевојка*, *видјети*, *тјерати* итд. т. ј. да зубни *д* и *т* нијесу срасли са *ј* у *ђ*, *ћ*, о томе нема сумње, али да се говори *кошњети* (мј. *кошњети*), *пјеговати* (мј. *пјеговати*), то не вјерујем. Са том примједбом упор. исто за *лј*, кад је *ј* дио од *љ*: *лјето* (мј. *љето*), *вољети* (мј. *вољети*), стр. 20.

Зубни сугласи пред *и* допста се губе: *откинути* пр. *откинути*, *крени* пр. *крени*; тако и пред *л*: *дам* пр. *дадм*, али *д* пред *т* и обрнуто кад стоји, најприје се једначе, па онда тек једно отпада: *оттрети*, *отрети*; *пет-десет*, *иеддесет*, *иедесет*. У примјерима као што је *од-цвасти* бива *оцвасти* путем *отгвасти*, или од *ирит-ча* бива *ирича* путем *ирит-гша*, *оца* од *от-ца* путем *от-гса*; према томе у једном је случају и асимилација, у другом је нема, а сви ови примјери не смију се једнијем законом тумачити. — Ријечи *младца* и *млатца* скројене су па према њима и примједба, да се зубни сугласи не губе, дакле ген. *младца* и *млатца*. Мјесто „на вољу јасноће“ требао је г. писац казати: „на вољу Брзова Ргвориса“; када би нам и требале ове ријечи, то бисмо их ласно по мјесту, по смислу разликовали, као што је и иначе ријечи по свем и свачем једнаких па их у тексту разликујемо. Још је незгоднија мисао зарад варваризама, као што су *надцестар*, *надцовјечки*, *иодцаринар*, *иодцшшти* — одступати од начела фонет. писања. Требало је најприје просудити, јесу ли нам ове ријечи пријеко потребне и не би ли се могле другима, бољима замијенити.

На стр. 17 (о усненим сугласима, под 4) стоји: „Уснени се суглас *ф* пише мјесто *зв* у ријечима: *уфити*, *уфити* се итд.“ Прије свега овдје није *ф* на мјесто *зв* него на мјесто *зв*, упор. старо-словенско *оуѣвати*, *оуѣвати*. — а друго погрјешно је учити, да се *ф* пише мјесто *зв*; напротив не смије се писати оначко како се гдјегдје чује, н. пр. *фала* мј. *звала*, *уфатити* мј. *ухватити*.

Глаголу *мицати* и слич. не смије се, мислим, сад. вријеме тумачити из *миц-је-м* него из *мик-је-м*, инфинит. основа је *мик-ја-* (=мица-), а није тачно ни кад се каже, да се н. пр. у *без-сраман* губи *з* пред *с*, или *з* пред *ш* у *из-шарати*, него би требало рећи: једначећи се губи се. (стр. 19).

Са свијем је погрјешно, што се на стр. 20 казује, да се у глагола *мрем*, *берем* изгубило *ј* у през. основи иза *р*; ту је и глаг. *орем*, и докле за овај морамо то рећи према ст. слов. *орѣ*, *орѣши*. Дотле нам ст. слов. језик показује за она два през. основе: *мѣре-*, *бере-*, гдје нема ни спомена о суф. *-је-* за основу сад. времена; не знам и не разумијем, којим је путем дошао г. Строхал до својега увјерења. — Глаголи *окорети* се и *горјети* не могу имати partic. praet. pass. У примједби на истој страни вели се, да се иза *р* не губи непчаник *ј*, кад је дио од *је=ћ* и кад није наглашено (шта?) јаким кратким акцентом, а томе се противе примјери: *рјецит*, *грјешан*, *грјешник*, *грјешница*, *рјећи*.

У §. 19, гдје се говори о једначењу звучних сугласа пред безвучним и обрнуто, међу „изузетима“ иза а) требало је доћи да се *д* осим пред *с* пише и пред *ш*: *одшалиги*, *одшетаги*, *одшатамиги*.

У §. 21 речено је, мислим, све, што је потребно, о нагласу и количини. Не разумијем само, за што је г. писац за јаки, дуги акценат узео кукасти знак [^] према ономе у Вукову и академ. рјечнику облом [^], па тај исти кукасти и кад значи само дужину. (У Вукову и академ. рјечн. и за дужину обли знак). Г. писац би најбоље био урадио, да је за дуги акценат задржао обли знак, а дужину да је означавао кукастим знаком. — На стр. 24, 4 в. могло је са свијем изостати, јер не значи ништа; међу енклитикама требало је још споменути: *бих*, *би* итд. у кондиционалу. Што се код проклитика казује, да ријечи од четири или више слогова ипак задржавају јаке акценте, то држим, да није истина, бар за ријечи од четири слога не ће бити истина, јер кад је у нас ријечи од пет слогова па на петом слогу акценат, онда се свакако говори и н. пр. *ни трешавицу*. У Дивковића барем стоји: „могу остати“, а овдје категорично: „остају“.

Други дио „Обликословље“ почиње „приступом“. Већи дио тога приступа ја бих са свијем одбацио, дијелом са стварних дијелом са граматичних погрјешака, у које рачунам и погрјешке у називима. Ту бих набројио врсте речи, па бих „prislove“ назвао прилозима и казао називе за промјену имена и глагола; за „честице“ (ријечце) не бих рекао, да се „не sklanjaju ni ne sprežu“, већ да се не мијењају; код глагола бих поред времена, начина и лица спо-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мену мјесто „participi i adverbia“ глаголска имена (inf. partic.) и прилоге; напоменуо бих бројеве (једн. множ.), родове и падеже, а све оно, што се по примјеру туђих граматика говори о роду, особито према „дочетку“, одбацио бих са свијем. То је и непотребно у нас за онога, који учи матерњи језик, и неодређено. То су такова правила, да по њима не можеш познати ријечи, него тек по ријечима правило. У нас ништа лакше, што се тиче рода, него по основама: међу о-основама су имена мушког и средњег рода, ова друга свршавају се у ном. на *o, e*; што има и међу онима на *o, e*, та значе мушко лице: *Мирко, Благоје, брале*, или је *o* на завршетку од *л*; *шео, сто* (стол — стоо — сто); а-основе су жен. рода, што има и ту мушк. рода, значе мушко лице; *војвода, слуга*; *i*-основе су у нас само жен. рода (упор. ријеч, која је још на пријелазу: *звјер-и fem., звјер-а masc.*); конзонант. основе су сред. рода. Све би ово могло доћи пред поједине врсте, а једино је опће правило с. β. да су ријечи, које се не мијењају („nesklonive“ како вели г. писац; боље у Дивковића: „nesklonjive“) средњег рода, међу које иду и имена слова.

Ријечи номинал. дефлекције подијелио је г. Строхал према основама, и то је добро. 1. а-основе, 2. о-основе, 3. *i*-основе, 4. конзонантске (не знам што пише „konsonanske“) основе. У § 25 (а-основе) требало је прво казати, да су то ријечи жен. рода, јер таква је велика већина, онда тек да их је и мушк. рода, што значе мушко лице. — Многи примјери, и то сви акцентовани, добро ће доћи и због самих ријечи, међу којима је и мање познатих, и због нагласка, на што би требало пазити, што год је више могуће. Али не свиди ми се, што г. писац много и сувише цјепка са парадигматима, а све се своди на законе гласовне, који су напријед изнесени па се дијелом и овдје понављају. Тако долазе редом 1. именице, које не имаду непостојаног *a*, и то: а) којима је испред основног *a* један сугласник (осим *к, г, х* и *џ*) или *ст, зд, шт, жд*; парадигмата су: *војвода, жена, краста, звјезда*; в) које имају пред основним *a* сугласнике *к, г, х* или *џ*; парадигмата су: *слуга, владика, снага, жица, баница*, све ово само зарад *dat. loc. слузи, владичи, снаси*, и *vos. жицо* према *банице*. Држим, да ова многа парадигмата ни мало не олакшавају пријеглед, него својом множином само застрававају ученика од посла, јер ће многи помислити, да се у сваком парадигмату крију богзна какове разлике, те ће му то осјећање онемилити по себи незнатан посао. — За овим долази 2. именице, које имаду непостојано *a*, т. ј. које пред основним *a* имају два

или више сугласника, а ти нијесу *ст, зд, шт, жд*, и то: а) којима се први суглас не мијења према другом; парадигмата су: *смоква, сестра, цигла, земља*, в) којима се први суглас мијења према другом, па су овдје и оне именице, које имају пред основним *a* само један сугласник, испред којег је *o*, које је настало од *л*; парадигмата су: *женидба, шишка, гозба, диоба* (од *дјелба*); све је ово ли ради познатог закона гласовног, да безвучан сугласник пред звучним постаје звучан и обрнуто: *женидба* од *жениџба*, *шишка* од *шибка*, и ради *gen. plur.*, који су погрјешно забиљежени: *жениџаба, шибака, гостаба* (на ово је особиту пажњу сврнуо г. Живановић у својем приказу *Nast. vjesnik* II, 1, 86) и *дјелаба*, уз који и сам г. писац биљежи обичнији *gen. plur. диџба*, — као што ни примјери доље изнесени: *бидна*, дијалект., нема множ. па дакако ни *gen. plur. бјелана*), *моба* (нема *gen. plur. молаба*), *сеџба* (биће да нема ни *gen. plur. селаба*), *заова* (нема *gen. plur. залава*) не пристају уз правило, камо су смјештени.

Кад г. писац напријед каже, да има три склонидбе: именска, замјеничка и сложена (стр. 27), па кад је именску дефлекцију подијелио према основама, онда је погрјешно, што поједине врсте имен. еклонидбе назива опет склонидбама. На стр. 28 стоји: I. *Glavna sklonidba imenica. A-osnove*; на стр. 32: II. *Glavna sklonidba imenica. O-osnove* итд. И овдје се цјепка, разумије се још много више, према природи именица по законима гласовним, који су изнесени у науци о гласовима, Да побројимо само парадигмата:

1. а) Гаврило, храст, дрозд, ждрао, село.
 - б) Лазо, језик, друг, стриц, благо, лице.
 - в) Благоје, ујо, пришт, коњ, поље.
2. а) α) Гавро, сан, вјетар, орао, зло, весло.
 - β) Мирко, близанак, косац, жрвањ, сунце, гробље.
 - б) Блашко, парожак, голубак, клупко, срдашце.
 - в) судач, хитац, отац, срце, корице.
 - д) талац, пратилац, неваљалац, сеоце, бариоце.

То су све парадигмата за мушке и средње о-основе, и ја сам радознао, које се дијете не ће уплашити, кад види пред собом њекаква четрдесет и три парадигмата. Да то тако ни близу није потребно, то сви знадемо, који смо иоле загледали и имали посла са граматиком својега матерњег језика. Неподесно је за тијем, што се на завршетку ове врсте у примједбама упућује на фонологију што се тиче закона гласовних. Фонологијске напомене држим да су требале и овдје доћи, па ма и по други пут, или да су тамо изнесени само опћи закони, а уз декли-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNI...

нације оно, што се тиче деклинација, У почетку изучавања језика не смије се и не може се никако учити фонологија систематски па да се касније код облика примјењује; мора се узети противан метод: на готовим облицима треба учити законе гласовне. Учитељ ће из фонологије напоменути само што је најглавније, а појединости на својем мјесту код облика, па би био у грдној неприлици, кад би се књизи г. Строчала морао враћати за сваки случај у науку о гласовима и тамо прстом показивати дје-

тету, које нити умије наћи нити се умије наћи. Истина да жива ријеч највише вриједи и да је то најбоља књига, али колико су њих подобни да се њом користе? — Само најбољи дарови, а великој већини мора се у књизи означити мјесто као основ, па у те већине тек на том основу, који се са живом ријечју допуњава, при испитивању утврдити што потпуније разумијевање. Исто се тиче у главном и осталих врста.

Рад. Врховац

(Свршиће се)

К О В Ч Е Ж И Ћ

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ

Дан. А. Живаљевић. Андрија Качић Миошић словински песник. Написао — —. Оштампано из „Летописа Матице Српске“ књ. 171—174. У Новоме Саду, штампарија српске књижевне браће М. Поповића. 1893. Цена 2 динара. Стр. 130. — О Качићу се код нас доста писало, а тако исто имамо дела и из страних књижевности, која о њему говоре, те када се то све скупи, имамо поприличну литературу о њему. Није ни чудо да се о Качићу толико много писало, јер скоро сав његов рад тесно је скопчан са народном појезијом. Његов „Разговор Угодни“ који полази са народних песама, даје нам јасну слику о животу народне појезије у XVIII веку, може нам у многоме расветлити развијање народне појезије. С тога нам је дакле сваки рад о Качићу добро дошао, а особито овако систематичан као овај Живаљевићев. Расправу своју поделио је писац на седам одељака. У првом одељку црта живот Качићев те га прати од колевке док није до књиге дорастао, за тим на школама, на путовањима, све до г. 1760, до смрти му. Значајно је, да је Живаљевић усвојио 1702 г. као годину Качићева рођења, а не 1690, као што се до пре мислило. У другом одељку прелази писац на Качићева дела Качићева латинско дело: *Elementa peripatetica* тек је споменуо, а више се забавио око „Корабљице“, изложивши јој у кратко садржину. Но највише се забавио око главнога дела Качићева, око „Разговора Угоднога“. Дело ово поделио је у два дела. Први део обухвата догађаје до пада Цариграда, а други од тога пада па до Качићева доба. За тим набраја песме, износећи им садржину и објашњавајући по где које ствари. У трећем одељку расправља о одношају Качићевих песама према историји. Том се приликом зауставља на изворима, којима се Качић служио. Од ових је најважнији Орбини, и ако га Качић нигде не спомиње, Живаљевић долази до закључка да Качићева историја „Срба, Хрвата и Бугара вреди данас онолико, колико и Орбини, то јест по готово ништа“. Већу историску вредност даје одељку о Скендербегу, где се Качић по највише служио Барледијем. Напомиње даље, да други део „Разговора“ има више историске вредности, јер се овде Качић служио изворима првога реда. У четвртном одељку расправља о Качићу према народним песама. Изнесавши особине народних песама, налази исте те особине и у Качићу, те се труди да одгонене ту сличност. Писац држи да је

Качић прикупљао народне песме, али нам их није онаке пружио, како их народ пева, него прерађујући их, да би биле историји верне, удалио се од народне појезије. Писац је фино карактерисао Качићеве песме, а при том и врло лепо разложио у чему се оне разликују од народних песама. За тим је покушао да одреди, колико је Качић позајмио из народних песама, а шта је његово. Питање је то — као што и сам писац признаје — врло тешко решити без првог и другог издања „Разговора“, но ипак је његов покушај у неколико срећно за руком испео. Проговоривши о томе прелази на спољашњи облик песама, говорећи о строфама и о слику, но слаби су му разлови, којима је рад да докаже, за што је Качић усвојио десетерац а не стих бугаршлица. У петом одељку споменуо је писац слабо познатог Филипа Грабовца, који је доста на Качића утецао. За тим говори о утецају Качићеву на Вука и Прерадовића и најпосле о његову утецају на нас српски и хрватски свет. У шестом одељку говори писац о издањима „Корабљице“ и „Разговора“, које дело дочека до сада двадесет и седам издања, три ћирилицом а остало латиницом. У седмом одељку напоменуо је шта је из Качића превођено на стране језике и набраја литературу о Качићу. Делом овим дао нам је Живаљевић јасну и светлу слику Качићева рада. У њему ћемо се сусрести са новим, са свим оригиналним мислима, оно ће нам помоћи да много тамно место у историји развијања народне појезије прочитамо. Да је ово дело хвале вредно, навешћемо речи г. академичара Јагића, који једном приликом рече, да је ово дело једно од најбољих, у колико је до сада о Качићу писано. Дело то препоручујемо најтоплије.

Беч

Р.

Jan Kollar (1793—1893). Spomenica na stogodišnjicu njegova rođenja. Izdalo hrv. sveuč. liter. društvo „Zastava“. U Zagrebu, tisak dioničke tiskare, 1893, str. 112. — Свечане споменице у славу и помен славних људи кога народа јесу обично излев неизмерног одушевљења, којим су пуна срца благодарнога потомства, и садрже најодабранија ремек-зрица умнога рада слављеникова. Такова је споменица венац саплетен из најдивнијег цвећа, што је процвало на бујном земљишту, на којем је слављеник неуморно делао. У њу долазе обично и најглавнији, најпоучнији и најкарактеристичнији подаци из живота тога славног човека. Па да ли је одгово-

WWW.UNI
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

рила тим захтеvима ова споменица хрватске сvенаучинне омладине „Zastave“? Пре свега морамо похвалити у принципу оно специјално младићско одушевљење, у којем је омладина издала ову споменицу и тиме одала достојну пошту великом човеку, борцу за будућност словенску: Баш дух и мисли, којима је задакнута Коларова појезија, могу у првоме реду да омладину одушеве љубављу према своме роду. Коларови сонети су препуни и љубави лирске и патријотичних осећаја, којима се може загрејати срце свакога, који уме осећати. Иначе је ова споменица удешена према захтевима, које смо напред изложили. Напред је кратак Коларов живот са најкарактеристичнијим особинама његовим, које су биле главни мотори његовог раду. Нарочито се истиче — као што је и умесно — његова љубав према потоњој му жени *Mina* (*Wilhelmina Schmidt*), коју је овековечио у своме најлепшем алигориском спеву: *Slávy Dcera*. Напред је и лик песников. Тек по гдекоја ситница је могла овде изостати, јер не претаје по потреби уз оно што овде треба. За тим долази одељак ове споменице: *Slávy Dcera. Izabrani soneti, s českoga preveo i bilješke napisao Stjepko Spanić*. Преведено је са уводом, који је у дистихсима, свега 80 сонета различитога садржаја, а понајвише љубавног и родољубивог. Сонети су без сумње лепо и појетични, но само у оваком преводу су мало неспретни, па ће их човек тешко читати с уживањем. Преводилац је превео у оном размеру, у којем је и песник спевао. То је наравно добро учинио, али је то тешко превести тако, да се изрази сва она лепота, која се скрива у спеву. То је преводиоцу тек делимиче пошло за руком. На крају је додао преводилац и „bilješke“ за преведене сонете, у којима се тумачи по где која историска личност, догађај и сценерија. Белешке су узете из тумача самога песника, који носи натпис: *Výklad čili přímětky a vysvětlivky ku Slávy Dcery*. Избор сонета је учињен по трећем издању Коларових дела од г. 1832 из свих пет певања. Иначе је цела споменица издата у укусу облику с доста лепим језиком. Тако Хрвати! Захтевало би се и од нас у томе правцу живље акције, на би се обистинило оно Сундечићево: *Биће добро — мичило се само!*

Б. Пешта

А. П.

В. Галузјејев. **На земљи и под земљом**. Приче светскога путника. Написао — — Превео с руског *Ј. Кара-Матвић*. У *Кајени*. — *Игра по цену живота*. — *Три године међу Патагонцима*. Београд. Накладом књижаре Велимира Валожића. Стр. 45. Цена 60 пр. дин. — Као што из натписа видимо, у књижици овој има три приче. Ниједна од те три „приче“ не заслужује тај назив, јер ниједна од њих нема онога, што је потребно за причу. Пре бисмо их могли назвати сликама. Прва слика (*У Кајени*) црта нам лов на корњачја јаја у Америци у француској насеобини Кајени, који је скопчан са великим опасностима по ловце. Слика је прилична; нарочито се истиче живим описом оно место у овој слици, где писац слика гујанске прашуме са њиховим дивљим и крволочним становницима, јагуарима, боама, кајманима, тигровима, пумама и др. Друга слика (*Игра по цену живота*) рачуна много на ефекат. Читалац стрени за Енглеве, брине се, како ће се они извући из критична им положаја — а кад оно — играње их спасава. Трећа слика (*Три године међу Патагонцима*) може послужити као грађа за етнографију Патагонаца, јер нас упознаје са животом, вером, обичајима и карактером Патагонаца. — У опће увевши, сликама и писцу њихову немамо много замерити, али имамо да замеримо преводиоцу. Када је преводилац већ наумио, да преведе што с рускога, зар у целој руској литератури није нашао ништа боље од

ових „прича“! Треба дакле pazити и на избор. Језик у овом преводу могао би бити чистији, а нарочито стила не би смео бити тако натегнут. Има и неколико слика, но оне су слободно могле изостати, јер илустрације саме ствари не помажу баш много а ни израда им није прве прсте.

Б. Пешта

Ј.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ

— Писмо у стиховима, које доносимо у данашњем броју, послао нам је опште поштовани наш Л. П. Ненадовић са записима, које такођер изнесмо у данашњем броју, и са још неколико, које ћемо саопштити у идучем броју. Стариша Ненадовић послао нам је то своје „стиховито писмо“, као што он вели, „на спомен“, али с изричним напоменом: „немојте га штампати“. Старије — и то још тако честите и мудре старије, као што је Л. П. Н. — ваља слушати, али нам се за овај мах не може на ино а да не будемо мало и непослушни, ако ничега другога ради, а оно већ и ради тога, да обрадујемо Новосађане гласом, да је њихова града жељан и да ће им изненада у госте доће тако мио гост па да заједно с нама кликну: кад год нам дошао, добро нам дошао!

— Читамо по београдским листовима да је професор др Милан Шевић за средње школе написао „Увод у философију“.

— У данашњем броју почињемо доносити у преводу одломке из најбољег дела једног француског приповедача, који је до сад слабо познат нашој читалачкој публици. Зарад бољег разумевања ових „Сцена“ рећи ћемо у кратко нешто о Ханрију Мирже-у и овом његову делу. Мирже је један од оних песника ванредна приповедачког талента, којима је новија француска књижевност најбогатија од свију осталих који, и ако нису књижевне звезде првога ранга, ипак својим појединим производима, које су по некад ремек песничке и приповедачке лепоте, стичу себи гласа у целом образованом свету. Мирже је доста плодан књижевник, ну понајвише је овим делом, које је у своје време учинило епоху у француској белетристици, стекао себи уметнички глас и у Француској и далеко изван њезиних граница. У својима *Scènes de la vie de bohème* (сцене из циганског живота) изнео је Мирже француској публици нешто са свим ново, открио јој читав један свет, за који се тако рећи није ни знало, и ушео у француску приповетку са свим нове, дотле невиђене, типове. — Под *bohémien*s — циганима — разумева Мирже ниже кругове париских уметника, који почињу своју уметничку каријеру у пркос свим неприликама, које су последица оскудице, лакомислености и неуредности. То су људи, којима је живот вечита промена међу патњом и уживањем, крајњом оскудицом и несмисленим расипањем, савршеним нерадом и најсавеснијом вредноћом. Из њихових кругова поједини, који поред уметничког талента имају и енергије и умешности, долазе до богатства и славе, а несрећна већина, од које један део има талента за правог уметника али нема потребне дозе дрскости и енергије, која је потребна уметнику, ако хоће да дође до своје сврхе, а други део нема ни једног ни другог, јадно свршава у беду и сиротињу. С тога Мирже вели у свом предговору: цигански живот је предговор роману, који свршава академијом, болницом или јавном мртвачницом. Мирже је и сам живео скоро целог живота животом, који описује у овом делу, за то му је оно и најбоље; оно чини на читалца утисак непосредно доживљених ситуација. Ове његове сцене, од којих ће наш преводилац неколико одабрати и изнети пред српску публику, сачињавају свака за се, па опет и све скупа песничку целину. Осим овога дела споменућемо још

неколико његових бољих радова: Scènes de la vie de jeunesse, Pays latin, Buveurs d'au и т. д. Најбоље своје радове написао је у шездесетим годинама овог столећа.

— Књига Љубомира Недића „Из новије српске лирике“ опширно је приказана у 11 броју „Књижевне Смотре“. Приказивачу се допада све, само му није право, што Недић за Змаја вели, да има највише песама, које су само по спољашњем облику песме. Соп аморе распреда Недићеве ерупције на Лазу Костића па му се баш види како ужива, док не дође на ону „nesgarни бразку“ Недићеву, у којој Недић хрватски језик меће у ред немуршких језика. Ту већ не може а да не „primjeti“ ово: Акс писар сматра, да је оно збилјам истина, што многи Срби тврде, да су наиме Хрвати од Срба језик присвојили, то су онда и те смушене ријечи изворно српске а не хрватске. Такова неснисила и такове глупости не налазимо ми у ниједнога хрватскога пјесника (да ли је, боже, тај приказивач баш добро проучио песме Августа Харамбашећа) и ниједном хрватском рјечнику; те се само чудимо, како је тако неосновану и увредљиву тврдњу изрећи могао иначе високо образован српски родољуб. Па и у опће не докучујемо, како је такав пјесник могао доћи код Срба до онолике славе и до оноликог популаритета, како то наслућујемо (види се, како тај брат Хрват зна српску књижевност) из осјене господина Лј. Н. То доиста није на дик укусу српске читалачке публике. Такова би пјесника хрватска критика одмах у заметку била сузбила, такав је пјесник код Хрвата немogućан. Том делији Хрвату можемо само довикнути: иш не прани! а Љубомиру Недићу велимо овом приликом, да му не служи на дик, што је као прилике том вајном делији да се тако „расхрвати“.

— Дисертација Ђорђа С. Ђорђевића, који је пре недељу дана положио докторат славистике на бечком свенаучиншту, говори о Матији Дивковићу и раду му.

— У семинару словенске филологије у Бечу држао је пре недељу дана Станоје Станојевић предавање о резултату свог путовања по еремеким селима и друшћогореким манастирима, камо је овога лета ишао да тражи и испитује старе црквене књиге.

— Лене цртице Хрвата Франа Мажуранића, које су под натписом „Lišće“ изашле пре неколико година а преведене већ на више, нарочито словенских језика, изашле су недавно у Берлину у немачком преводу Лудвига Павла Бертвига, у издању Сигрида Кронбаха, а под натписом „Schattenbilder“. Као што Obzor уверава, превод је леп и веран а издање веома укусно.

— Под општим натписом „Frauenliebe“ издао је Стеван Милов четир своје новеле, које се зову: Durch den Sohn erzogen, Die Braut, Die junge Mutter, Die Verstossene. Гледаћемо да читаоцима „Стражилова“ коју од тих крених новела приказемо у српском преводу, па да српски свет види, како лепо и у прози пише тај велики немачки песник, чије радове у стиховима са најбоље стране познаје већ српска публика.

САДРЖАЈ: Песништво: Записи. Писмо уреднику „Стражилова“ у Сарајеву. Електра. Сцене из циганског живота. — Књижевност: Моје симпатије. Књижевне оцене. Књижевни прикази. Књижевне белешке. Просветни гласник.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваке недеље на читаву табак. Цена му је 5 фр. а. вр. на целу годину, 2 фр. 50 новч. за по године, 1 фр. 25 новч. на четврт године. — За Србију и Црну Гору 14 динара на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата књижарници Луке Јоцића у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижарница В. Валожика у Београду.

Издаје књижарница Луке Јоцића.

Срп. штампарија дра Св. Милетића

— У 44 броју „Vienca“ завршена је расправа Т. Матића: О књижевном раду Матије А. Релковића.

— У 1 свесци II књига „Nast. Vjesnik“-а реферирше Ј. Живановић о Хрватској Slovnici, од Strohala.

— У 6 свесци Časopisa Matice Moravske реферирше Jos. Benhart о Коларову Алманаху. Референт се изражава врло повољно. О истој књизи реферирсао је Ant. Truhlař у најновијој свесци Časopisa Českého Musea. И Трухларј хвали дело.

— У бр. 10488 Abendblatt-a „Neue Freie Presse“ има чланак: Die Fortschritte der Pferdezucht in den occupirten Provinzen.

— У Паризу је изашло велико дело о Далмацији за време Наполеоново. Ово дело заслужује пажње, требало би да буде опширније приказано.

— У 45 броју Vienca има Књижевно писмо, у којем се оцењује Матавуљев „Бакоња Бра Брне“. Оцењивач скупља свој суд у ово: „pripoviesti ne dostaje prave živosti, jer se pisac nije držao pravila pripovedačke tehnike: karakterizacija lica udovoljava; језик је леп и једар“.

— У Граду су у поворишној библиотеци нашли међу многим старим рукописима поворишно дело, на чијем је натпису упало у очи име Лајоша Кошута. Дело је то Кошут превео с немачког а натпис му је: „Државник или Праведни министар. Драма у четир чина од Карла Хафнера. С немачког превео Лајош Кошут године 1826“.

— У трећој и четвртој свесци друге књиге Byzantinische Zeitschrift приказују се између осталог две радње, које су штампане у 15 књизи Јагићева Архива, имено Мочуљскога Zur mittelalterlichen Erzählunglitteratur bei den Südslaven и Рудолфа Абихта „Quellennachweise zum Codex Suprasliensis“. Сем тога иде говор и о Јагићевој књизи „Slavische Beiträge zu den biblischen Apokryphen. I. Die altkirchenslavischen Texte des Adambuches“.

— Успомене покојнога Мак-Махона, које је довршио био већ поодавно, као да не ће, по изричној његовој жељи, изаћи набрзо после његове смрти, јер веле да су написане доста безобзирно. Има четир литографисана примерка у пет дебелих свезака. У првој су свесци описани африкански походи, у другој кримски и талијански рат, у трећој француско-немачки рат год. 1870-71, у четвртој версаљска војска, у петој председништво републике.

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

— Како се за три године навршује двеста година, од како је у Црној Гори на владу дошао митрополит Данило I, први владалац из светле лозе Петровића Његоша, то је влада Црне Горе расписала за ту прилику две награде, једну од 100 талира за најбољу историју Црне Горе, од како њом влада Петровић, а друга (150 талира) за најбољи нацрт календара који ће се том приликом открити Данилу I.

